

ZDZISŁAW RAJEWSKI

TYMCZASOWE SPRAWOZDANIE Z WYNIKÓW BADAŃ W BISKUPINIE W 1954 R.

Badania w Biskupinie i okolicy mają na celu uzyskanie pełnych źródeł do dziejów osadnictwa na tym terytorium należącym do Pałuk, a graniczącym od wschodu z Kujawami. Ujawnione tu pozostałości osadnictwa od końca starszej epoki kamiennej aż po wiek XV umożliwią monograficzne opracowanie historii starożytnej i średniowiecznej tego obszaru z szczególnym uwzględnieniem osadnictwa „łużyckiego” z wczesnej epoki żelaznej oraz osadnictwa wczesnośredniowiecznego.

Do najważniejszych w ostatnich dwu latach odkryć ze starszych epok należy odsłonięcie na rozległej, suchej kępie nad jeziorem (stanowisko 15a) resztek wielkiej budowli neolitycznej kultury ceramiki wstęgowej grupy brzesko-kujawskiej wraz z trzema grobami ze skurczonymi szkieletami obok. Być może, na stanowisku tym wystąpią jeszcze dalsze budowle w kierunku zachodnim od pierwszej. Na stanowisku tym znajduje się również osada ludności kultury pucharów lejkowatych. Stwierdzono tu szereg jam o różnej funkcji. Występujący na powierzchni materiał ceramiczny wskazuje, że osada ta zajmuje około 6 hektarów powierzchni wspomnianej kępy. Poza wspomnianymi zespołami znaleziono tu kilka ułamków naczyń z wczesnej epoki brązowej. Jest wielce prawdopodobne, że na kępie tej mogą mieścić się groby szkieletowe z resztkami kurhanów (?), za czym przemawiałoby nie tylko osadnictwo w całej okolicy z tego okresu, ale i wiadomość o odkopaniu przy robotach polnych w latach ok. 1900 „szkieletów i broni ze złocistozielonego metalu”.

Do wczesnobrązowych obiektów osadniczych nie znanych na naszych terenach należą pozostałości wczesnobrązowego osiedla-zagrody (stan. 2a) w postaci na razie odcinków dwu rowów-ogrodzeń, zawierających ślady palenisk i nieliczny inwentarz ceramiczny kultury iwieńskiej wraz z kośćmi zwierząt domowych i dzikich oraz muszlami szczeżui jeziornej. Przypuszczamy, że jest to zagroda dla bydła i trzody, połączo-

na z doraźnymi paleniskami hodowców. Wzniesienie to, zwane Góry, na którym mieści się wspomniany obiekt, dominuje nad całą rynną jeziorną. Odkryto na nim również dwie jamy mieszkalne „łużyckie” z inwentarzem chronologicznie odpowiadającym młodszemu osiedlu obronnemu na wyspie (stan. 4) względnie osiedlu otwartemu, powstałemu na ruinach poprzedniego. Nieliczny inwentarz ruchomy obu jam z ceramiką m. in. „pomorską” świadczyłby o niedługim okresie ich używania. Podobnie i na stanowisku 15a natknięto się na ślady osadnicze „łużyckie” z nie-licznym inwentarzem ruchomym, w którym ceramika odpowiadałaby chronologicznie młodszemu fazom osadniczym na wyspie z lat ok. 400—350 przed n. e. (stan. 4). Uściślenie chronologii wniosłoby tu istotne dane do poznania procesu rozpadu więzi patriarchalnych wspólnot rodowych, zrzeszonych w osiedlach obronnych na dawnej wyspie. Dla poznania rozwoju osadnictwa „łużyckiego” równie ważne jest także uściślenie chronologii pozostałości osadnictwa na stanowisku 6 u nasady półwyspu, gdzie — jak wolno wnosić — znajdowała się osada w okresie stawiania starszego lub młodszego osiedla obronnego.

Do znalezisk przedtem nie znanych w Biskupinie należą groby podklozowe (zniszczone) z obwarowaniem kamiennym, odkryte na stanowisku 15a, pochodzące zapewne z okresu, kiedy w miejscu tym osada „łużycka” została opuszczona.

Poza materiałem ceramicznym środkowo- i późnolateńskim i z wczesnego okresu rzymskiego odsłonięto tam również jamę zasobową z okresu rzymskiego z wieku II/III oraz znaleziono kilka przedmiotów metalowych i ułamki ceramiki luźno rozrzuconej.

Materiał ten jest chronologicznie wcześniejszy od materiału z osady na półwyspie i prawie współczesny materiałowi z ziemianek na stanowisku 31 koło cegielni. Zjawiska te wskazują, że w okolicach Biskupina możemy prześledzić ciągłość procesów osadniczych w czasach starożytnych od końca epoki brązowej (uwzględniając tu nie wymienione a odkryte ślady osadnictwa w latach 1934 do 1952 na innych stanowiskach).

Do stanowisk najbardziej interesujących poza półwyspem (stan. 4), stanowiskiem 6 i tzw. Górą (stan. 2a) należy rozległa kępa (stan. 15a i 15) ze względu na swoją zawartość pozostałości osadniczych nie tylko z czasów starożytnych, ale i z okresu wczesnośredniowiecznego. Zjawiska te spowodowały oczywiście znaczne zdeorganizowanie układów przestrzennych i nawarstwień osadniczych.

Na kępie tej w latach 1951—1954 odsłonięto różne urządzenia gospodarcze i mieszkalne z okresu wczesnośredniowiecznego, poczynając od V/VI do XIII wieku, przy czym ostatnią fazę osadniczą reprezentuje wieś Starzy Biskupicy, wymieniona w bulli Innocentego II z 1136 r. Lokalizacja tej wsi na obszarze wspomnianej kępy jest bezsporna. Wieś

ta przenosi się na przelomie XIII/XIV wieku na teren, na którym stoi dzisiejsza wieś Biskupin.

Cały ruchomy materiał wczesnośredniowieczny ze stanowiska 15a jest współczesny materiałowi z półwyspu do wieku XI włącznie.

Poza tym na stanowisku 2a odkryto dalsze jamy-wędzarnie z wieku IX—X, a na stanowisku 6 dalszą część osiedli z wieku IX—X, w których stwierdzono m. in. jamę-przechowalnię z dwoma kompletami kamieni żarnowych. Wspomniane osiedla i miejsce produkcji są ściśle związane z czynnikiem nadrzędnym, reprezentowanym przez osiedle i grody na półwyspie.

Przedstawione tu ogólnie wyniki badań w 1954 r. uzupełniono szczegółowymi sprawozdaniami. Praca o rozwoju osadnictwa w okresie wczesnośredniowiecznym na terytorium biskupińskim jest obecnie przygotowywana.

W roku 1954 zbadano ogółem 680 m², w tym na stanowisku 2a — 325 m², na stanowisku 6 — 140 m², a na stanowisku 15a — 215 m². Poza tym przeprowadzono badania powierzchniowe na terenie staromiejskim w Żninie, gdzie napotkano tylko młodsze formy ceramiczne z wieku XI/XII i późniejsze. Zebrano także dalsze nazwy miejscowe wśród mieszkańców okolicznych wsi oraz w literaturze, jak i wypisy z opublikowanych źródeł średniowiecznych odnośnie do obszaru biskupińskiego.

Badania prowadziła Stacja Archeologiczna IHKM przy udziale Muzeum w Biskupinie i częściowo słuchaczy Archeologicznego Obozu Szkoleniowego. Wzięli w nich udział: mgr W. Bender, mgr K. Dąbrowski, mgr A. Gardawski, mgr J. Gąsowski, mgr F. Maciejewski, mgr L. Rauhut i dr W. Szafranski.

*Z Zakładu Archeologii Polski
IHKM PAN w Warszawie
Stacja Archeologiczna w Biskupinie*

ЗДЗИСЛАВ РАЕВСКИ

ПРЕДВАРИТЕЛЬНЫЙ ОТЧЕТ О РЕЗУЛЬТАТАХ ИССЛЕДОВАНИЙ
В БИСКУПИНЕ В 1954 Г.

Автор описывает результаты исследований разных стоянок в Бискупине. Найденные следы поселений связаны с разными эпохами, от неолита до ранне-средневекового периода.

Младшему каменному веку принадлежит большая трапециевидная постройка потисской культуры (стоянка 15) и поселок культуры воронкообразных кубков (стоянка 15). С началом бронзового века (ивенская культура) связан фрагмент ограда для скота, окруженной двумя рвами (стоянка 2а).

Кроме того были найдены жилые ямы лужицкой культуры (стоянка 2а), два т. наз. „клёшевые” погребения (стоянка 15а), яма для хранения припасов

римского периода датированная II—III вв. и наконец ранне-средневековый поселок (стоянки 15 и 15a) с разными хозяйственными и жилыми объектами датированными VI—XIII вв.

ZDZISŁAW RAJEWSKI

PRELIMINARY REPORT ON THE RESULTS OF RESEARCHES AT BISKUPIN IN 1954

The author presents the results of researches carried out in various stands at Biskupin. The traces of the settlement that have been discovered derive from various epochs, from the neolithic to the early-mediaeval period.

There comes from the younger stone age a large trapezoidal building of Tisza culture (stand No 15) and the settlement of the funnel-necked beakers culture (stand No 15). There has also been discovered a fragment of an enclosure for the cattle encircled by two ditches (stand No 2a) dated from the beginning of the bronze age (the Iwno culture).

In addition to that, there have been unearthed the habitation caves of the Lusatian culture (stand No 2a), two bell graves (stand 15a), a storage cave from the Roman period, the 2nd and 3rd century, and an early-mediaeval settlement (stands Nos 15 and 15 a) with different farmer's and dwelling objects from the 6th — 8th centuries.